allows to treat it as one of the central notions of this age . It is determined that adolescence is an important period of human life, when the valuable orientations, the projection of the search of the self-realization main directions during other age periods are formed.

It is proved that time perspective could be considered as an indicator of personal maturity. Motivational nature of the time perspective influence on the behavior of the individual is associated with the fact that his actions in the present are related to his views and expectations regarding his own future, future self-realization in other age periods.

Key words: *time perspective, life perspective, personality, adolescence, personal self-determination, professional self-determination, self-realization, life plans, motivational items.*

Стаття надійшла 5 листопада 2015 р.

УДК 159.94(07)

Л. Б. Наугольник,
Н. В. Бурбан

ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНИХ ПЕРЕЖИВАНЬ У ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Здійснено огляд наукової літератури з питань впливу емоційних переживань, стресу та стресостійкості на виникнення проблем із фізичними захворюваннями людини. Проаналізовано психологічні особливості емоційних переживань у життєдіяльності студентської молоді та індивідуальні особливості їх поведінкової активності в стресових умовах. Окреслено шляхи впливу на особистість представників студентської молоді з метою зміцнення їх особистісного та фізичного здоров'я, підвищення стресостійкості.

Ключові слова: *поведінкова активність, психологічні особливості, стрес, стресостійкість, тривожність, дратівливість, ідентичність, відчуття щастя.*

Постановка проблеми. Оскільки студентська молодь – це суспільно диференційована соціально-демографічна спільнота, якій притаманні специфічні фізіологічні, психологічні, пізнавальні, культурно-освітні та інші властивості, яка була рушійною силою виникнення Євромайдану, то доцільно розглядати емпіричне дослідження емоційних переживань саме цією категорією. Студентська молодь є специфічною спільнотою, а її суттєві характеристики і риси, на відміну від представників старших поколінь і вікових груп, перебувають у стані формування і становлення.

Емоційні переживання та поведінкова активність великою мірою залежать від когнітивних процесів, способу мислення та оцінки ситуації, знання власних ресурсів, ступеня вираження вмінь і навичок управління стресом. І в цьому закладено розуміння того, чому умови виникнення і характер поведінки в стресових умовах в однієї людини відрізняється від поведінки іншої людини в аналогічних умовах. Отже, постає проблема з'ясування особливостей емоційних переживань студентської молоді в стресових умовах.

Стан дослідження. Аналізуючи відповідні джерела, можна зауважити, що науковий світ дедалі більше цікавлять особливості прояву емоційних і стресових переживань на психологічному рівні: аналізуються характерні перебудови в мотиваційній структурі діяльності, роль емоційних чинників регулювання поведінки, стійкість різних когнітивних функцій, що забезпечують ефективність переробки інформації, індивідуальні прийоми компенсації і подолання труднощів, особливості прояву поведінкової активності в стресових умовах. У вітчизняній психології актуальна проблема поведінки особистості в стресі вивчалася в основному в контексті подолання екстремальних ситуацій. Виняток становлять концепція пошукової активності В. Роттенберга (1974) та нечисленні роботи, присвячені вивченню особистості та життєвого шляху (Анциферова, 1995; Лібіна, 1995).

У зарубіжній психології вивчення поведінки у складних ситуаціях триває в декількох напрямах. М. Фрідман і Р. Розенман (M. Friedman, R. Rosenman, 1975) детально описують особливості поведінки в стресових умовах і психосоматичні наслідки, до яких така поведінка призводить. Р. Лазарус і С. Фолкмен підкреслюють роль когнітивних конструктів, що обумовлюють способи реагування на життєві труднощі. Коста і МакКрі акцентують на впливі особистісних змінних, що детермінують перевагу індивідом тих чи інших стратегій поведінки в складних обставинах. Лер і Томе приділяють велику увагу аналізу найбільш складних ситуацій, справедливо припускаючи значний вплив контексту на вибір стилю реагування. Інтерпретація феноменів захисту та співволодіння пов'язана також із вивченням природи індивідуальної поведінки в контексті проблеми стресу.

Питання емоційних переживань досліджувало багато вчених-психологів, фізіологів, фахівців із психології праці, інженерної психології та менеджменту (Л. М. Аболін, В. А. Бодров, О. М. Валуйко, Н. Є. Водоп'янова, Р. М. Грановська, Д. О. В. Гошкодеря, Л. Джуелл, Л. А. Китаєв-Смик, Т. Кокс, І. Д. Ладанов, Р. Лазарус, Л. Є. Паніна, Р. А. Тигранян, О. Я. Чебикін, Ю. В. Щербатих та ін.). Значна кількість досліджень присвячена вивченню особливостей різноманітних

стресових станів (Е. І. Бистрицька, В. А. Бодров, Дж. Віткін, Л. А. Китаєв-Смик, О. С. Копіна, Н. В. Самоукіна, В. А. Татенко, О. Я. Чебикін, О. М. Черепанова, М. Борневасер, Д. Грінберг, Г. Купер, Л. Леві).

Незважаючи на значні дослідження у сфері індивідуальних відмінностей, в Україні комплексно не вивчено ні феномен стресу, ні емоційних переживань у будь-якої категорії осіб. Взаємозв'язки психологічних особливостей та поведінкової активності з індивідуальними відмінностями в реагуванні на стрес не встановлювались. Подальші розробки у цій сфері дадуть змогу знайти шляхи підвищення стресостійкості через індивідуальні особливості емоційних переживань.

Метою статті є теоретичне й емпіричне дослідження індивідуальних емоційних переживань стресового характеру особистості студента.

Виклад основних положень. Неоднозначність розуміння природи стресу, як відомо, призвела до розбіжностей у поглядах на його сутність, трактування феномена стресу. Феномен стресу став об'єктом дослідження багатьох учених. Зміст поняття стресу набув значних змін із моменту виникнення, що пов'язано з розширенням сфери його застосування та більш детальним вивченням різних аспектів проблеми.

Г. Сельє більше уваги приділяв фізіологічним проявам організму людини. Згідно з його вченням, стрес – це неспецифічна реакція організму на підвищену вимогу до нього [9]. Р. Лазарус, вивчаючи стрес із позиції фізіологічного, психологічного і поведінкового рівнів, зробив висновок, що фізіологічний стрес – це безпосередня реакція організму, яка супроводжується «вираженими фізіологічними зрушеннями, на дію різних зовнішніх і внутрішніх стимулів фізико-хімічної природи» [5]. Тобто за фізіологічного стресу реакції високостереотипні, за психологічного ж – індивідуальні і не завжди можуть бути передбачені. Так, на фактори стресу одна людина реагує гнівом, а інша – страхом. Значення індивідуальних відмінностей в реагуванні зменшується за надзвичайних, екстремальних умов, природних або антропогенних катастроф, війн, проявів насилля, але навіть у цих випадках гострий стрес виникає не у всіх, що пережили цю травматичну подію.

Згідно з позицією В. Бодрова, в процесі діяльності мотиви «наповнюються» емоційно, поєднуються з інтенсивними емоційними переживаннями, які виконують особливу роль у виникненні й протіканні стану психічної напруженості, пов'язаного з екстремальною ситуацією [1].

Стресова реакція опосередкована оцінкою загрози, яка є передбаченням людиною можливості небезпечних наслідків ситуації, що впливає на неї. Процес оцінки містить сприйняття, пам'ять, мислення,

волю, елементи минулого досвіду суб'єкта, його навчання і виховання та інше. Стрес пов'язаний з пізнанням, емоціями і дією [2; 5].

Форма відповіді на стресогенну дію виробляється індивідом відповідно до того, як він продовжує взаємодіяти із ситуацією через процеси ідентифікації та оцінки сигналів, формування стратегії поведінки тощо. Особистісна реакція в цьому процесі є визначальною. За менш інтенсивної і повільної дії екзогенних чинників роль особистісної реакції виявляється виразніше. Тимчасова послідовність різних фізіологічних і біологічних реакцій більшою мірою обумовлена індивідуальними особливостями суб'єкта.

Оцінка стимулу, дії, ситуації, психологічна оцінка негативного сигналу за неможливості позбавлення від нього або непідготовленості механізмів «уникнення стереотипного захисту» є визначальним чинником для класифікації подальшої комплексної реакції організму як емоційно-стресової [1].

Як відомо, не сама собою дія як така є причиною подальшої реакції організму, а ставлення до цієї дії, її оцінка, причому негативна, заснована на неприйнятті стимулу з біологічної, психологічної, соціальної та інших точок зору індивіда. Якщо особа не визнає стимул шкідливим, яким він є об'єктивно, то цей стимул не є стресором [1, с. 151]. Отже, не зовнішні, а внутрішні індивідуальні психологічні умови і процеси є визначальними для характеру реагування організму.

Відзначимо, що особистісні когнітивні оцінки зовнішніх подій визначають ступінь їх стресового значення для конкретного суб'єкта. Відмінності в сприйнятті ситуації як стресової можуть бути пов'язані зі змінами у фізіологічному стані або психічному статусі суб'єкта. У розвитку психологічного стресу провідне значення мають негативні емоційні стани та перенапруження, обумовлені негативними емоціями чи конфліктними ситуаціями [1; 3].

Найчастіше людина реагує на стресові ситуації неусвідомлено, несвідомими уявленнями про себе, про те, якою вона «повинна» бути, а також якими є і «мають бути» навколишні люди і світ. Ці стереотипи поведінки формують загальну життєву позицію людини. Частішає поява нових доказів того, що деякі життєві позиції можуть бути пов'язані з певними хворобами.

Наприклад, М. Фрідман і Р. Розенман описують певний тип поведінки (життєву позицію), яка, на думку авторів, сприяє виникненню захворювань серця. Радянський вчений-медик Р. А. Лурія стверджував, що немає тільки психічних і тільки соматичних захворювань, а є лише живий процес у живому організмі; життєвість його і полягає саме в тому, що він об'єднує і психічний, і соматичний боки хвороби [6].

Крім того, існує давня думка (майже два тисячоліття тому, в II столітті нашої ери, римський лікар Гален звернув увагу на те, що життєрадісні жінки рідше хворіють на рак, ніж ті, що часто перебувають у пригніченому стані), підтверджена великою кількістю сучасних досліджень, що онкохворі характеризуються теж подібними рисами. 1701 року англійський лікар Гендрон у трактаті, присвяченому природі і причинам раку, вказував на його взаємозв'язок із «життєвими трагедіями, що викликають сильні неприємності і горе». 1783 р. Барроуз говорив про причини цієї хвороби словами, що дуже нагадують опис хронічного стресу. У класичній роботі Нанна «Рак грудей» стверджується, що емоційні фактори впливають на ріст пухлини [6].

Дослідження Уолтера Хайла Уолса, Клода Бернара, Г. Сноу, Лоуренса Лешена підтвердили роль негативних емоцій у розвитку раку. Л. Лешен наголошував, що в онкологічних хворих до захворювання виникали почуття безнадії та безпорадності. Інші роботи підтверджують дані Лешена про те, що багатьом онкологічним хворим складно висловлювати негативні почуття. Вони відчувають необхідність завжди здаватися хорошими [7].

Отож, емоційні переживання та процес подолання стресу передбачають як безпосередні дії суб'єкта, так і когнітивну роботу, що охоплює різні інтерпретації, емоції та оцінки складності завдання, внутрішніх ресурсів суб'єкта, вірогідності успіху. «Цей тип когнітивної роботи Фішер називає «роботою незадоволення» і розглядає як засіб створення оптимістичної, орієнтованої на успіх установки, яка є основою контролю і ефективного управління стресом» [3, с. 459]. Згідно з позицією В. Роттенберга, перед людиною, що досягла мети і задоволена ситуацією, відкриваються дві можливості: «вона може або ставити перед собою нові завдання (як, наприклад, у процесі творчості), або заспокоїтися на досягнутому. Але саме в останньому випадку – за добровільної відмови від подальшого пошуку – і розвиваються раптом «хвороби досягнення». Якщо ж людина не припиняє діяльності, береться за вирішення нових, нехай навіть дуже складних проблем, її здоров'я залишається збереженим, хоча в процесі вирішення нових проблемних ситуацій вона може періодично відчувати гіркоту невдач» [8, с. 6].

На думку В. Роттенберга, «основний чинник, що впливає на стійкість організму, – не «знак» емоції, а характер поведінки, наявність або відсутність пошукової активності. Краще відчувати неприємні переживання, котрі стимулюють пошук, ніж перебувати в стані пасивності. Стійкі позитивні емоції виникають тільки в процесі пошукової поведінки. Припинення пошуку за високої потреби в ньому призводить

до неможливості її задоволення з відповідними неприємними суб'єктивними переживаннями» [8, с. 8].

В. Роттенберг зауважує: «якщо потреба в пошуку своєчасно не сформувалася, низький рівень пошукової активності може не супроводжуватися негативними переживаннями, проте суб'єкт при цьому залишається підвищено вразливим до різноманітних шкідливих впливів» [8, с. 6].

Вчений вважає, що передумови до пошукової поведінки вроджені і біологічно обумовлені. Реалізуватися вони можуть тільки за адекватного виховання. Потреба в пошуку і здатність до пошукової поведінки формується на ранніх етапах індивідуального розвитку [8].

Багаторічні дослідження Д. Колберта та низки американських учених щодо зв'язку різноманітних захворювань з емоційним станом виявили таку закономірність: все, що ми відчуваємо, відображається на тому, як ми себе почуваємо [4, с. 21].

Вчені з'ясували, що серед людей, які постійно зазнають емоційного стресу, смертність на 40% вища, ніж у людей, що живуть спокійним життям; порівняно з хворими, що зберігають спокій, у пацієнтів, які з приводу різних подій (наприклад, конфліктів) відчувають гнів, ймовірність повторного нападу інфаркту подвоюється; для людей, які постійно стурбовані станом суспільства, власним здоров'ям і своїм фінансовим становищем, є високий ризик виникнення стенокардії; якщо через необхідність розриватися між кар'єрою і сім'єю жінка відчуває внутрішній конфлікт, то у неї спостерігаються неблагополуччя з серцем; у людей, які з упевненістю дивляться на життя, ризик загинути від серцево-судинних, онкологічних та інших «хвороб століття» на 60% нижче, ніж у тих, хто відчуває себе безпорадним перед життєвими обставинами; в більшості випадків таким важким захворюванням, як інфаркт або зупинка серця, передував психологічний стрес.

Дослідження особливостей емоційних переживань серед студентської молоді здійснювалось на базі факультету психології Львівського державного університету внутрішніх справ. Серед досліджуваних 35 магістрантів було 34 особи жіночої статі, 1 – чоловічої. Усі віком від 21 до 30 років.

Аналіз результатів за методикою «Шкала суб'єктивної задоволеності» довів, що серед досліджуваних задоволені життям на оцінку «10» троє опитаних студентів, що становить 8,6%; на «9» – 10 осіб (28,6%), на «8» і на «7» – по 7 осіб, що становить 20%, на «6» – 4 особи (11,4%), на «5» – 2 особи (5,7%), на «4» і на «3» по одному, що становить 2,9% (див. рис. 1).

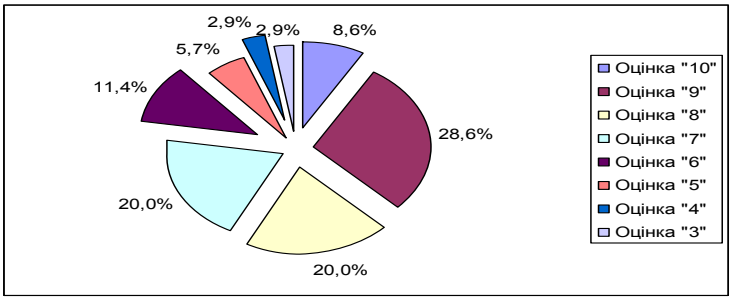

Рис. 1 Оцінка суб'єктивної задоволеності життям

За методикою «Чи вмієте Ви бути щасливим» усі набрані бали сумувалися. Високий рівень – більше 17 балів і низький рівень – менше 8 балів отримали по двоє осіб (5,7%), оптимальний рівень – від 13 до 16 балів отримали 15 осіб, що становить 42,9%. Рівень щастя «50 на 50» – від 8 до 12 балів – набрали 16 опитаних, що становить 45,7% (див. рис. 2).

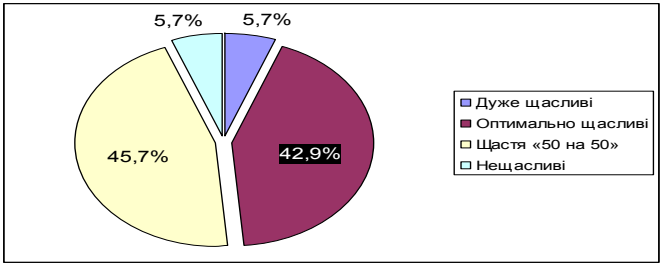

Рис. 2 Результати методики «Чи вмієте Ви бути щасливими?»

Отримані результати означають, що у групі є 5,7% (2 осіб), які вміють бути щасливими, і яким навіть не віриться, що таке можливо! Вони радіють життю, не звертаючи уваги на неприємності й життєві негаразди. Життєрадісні, подобаються іншим своїм оптимізмом, але чи не занадто поверхнево і легко ставляться до всього, що відбувається? Можливо, трохи «тверезості» та скепсису їм не зашкодить?

42,9% (15 осіб) серед усіх опитаних «оптимально» щасливі люди, і радості у їх житті явно більше, ніж печалі. Вони добрі,

холоднокровні, у них тверезий склад розуму і легкий характер, тверезо оцінюють труднощі. З такими людьми зручно.

Серед усіх опитаних для 53,3% (16 осіб) щастя і нещастя виражаються відомою формулою: «50 на 50». Їм можна порекомендувати таке: «Якщо хочете схилити чашу терезів на свою користь, намагайтеся не пасувати перед труднощами, зустрічайте їх героїчно, спирайтеся на друзів, не залишайте їх у біді».

Зауважимо, що у досліджуваній групі було 5,7% (2 осіб), які звикли на все дивитися крізь чорні окуляри, вважаючи, що вони невдахи, іноді навіть вихваляючись цим. А чи варто? Їм слід намагатися більше часу проводити в товаристві веселих, оптимістичних людей. Було би добре чимось захопитися.

За Бостонським тестом стресостійкості отримано такі результати: у 16 (45,7%) опитаних спостерігається висока стресостійкість, у 19 (54,3%) – середня.

Дуже вразливих досліджуваних, в яких спостерігається низький рівень стресостійкості, серед опитаних немає.

Аналіз особистісної та соціальної ідентичності, виміряної тестом Урбанович «Особистісна та соціальна ідентичність» (див. рис. 3), щодо здоров'я, виявив, що 4 (11,4%) опитаних високо ідентифікують себе як здорові представники українського суспільства і нації, вони ведуть здоровий спосіб життя, стежать за своїм здоров'ям.

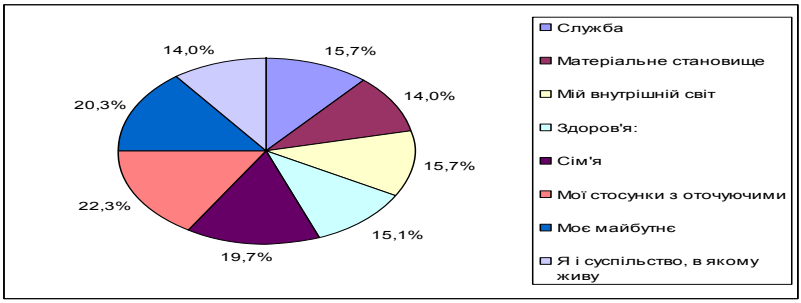

Рис. 3 Середні значення за опитувальником «Особистісна та соціальна ідентичність»

У 17,1% (6 осіб) можна констатувати ідентичність вище середнього, у 9 осіб (25,7%) – середня ідентичність «зоров'я», у 7 (20%) опитаних – нижче середнього і 10 (28,6%) не ідентифікують себе особистісно та соціально як здорові особистості, члени суспільства.

Аналіз результатів методики «Тест на дратівливість за Раймондом Новаком» засвідчив, що у досліджуваній групі низька дратівливість спостерігається у 18 осіб (51,4%). У них рівень роздратування низький. Лише деякі можуть похвалитися такою холоднокровністю. Це одні з найбільш спокійних людей нашого часу! У 9 (25,7%) респондентів спокій переважає над дратівливістю. В 7 (20%) опитаних наявна дратівливість і у 1 учасника тестування (2,9%) дратівливість вище середньої, тобто неприємності викликають у нього гнів і обурення. Серед опитаних студентів осіб із високою дратівливістю, «вибухонебезпечних» і гарячкових немає (див. рис. 4).

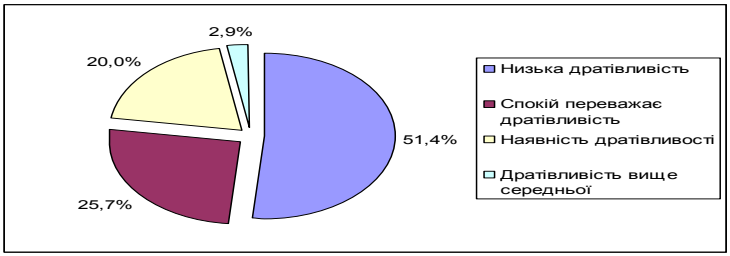

Рис. 4 Результати методики «Тест на дратівливість за Раймондом Новаком»

Узагальнимо результати методики вимірювання рівня тривожності Дж. Тейлора (адаптація Т. А. Немчина). Високий рівень тривожності виявлено у 17 (48,6%) опитаних, середній з тендендією до високого – у 14 (40,0%), середній з тендендією до низького – у 4 (11,4%) осіб (див. рис. 5).

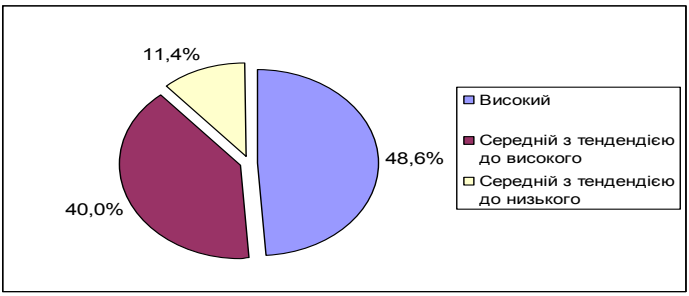

Рис. 5 Результати за методикою вимірювання рівня тривожності Дж. Тейлора (адаптація Т. А. Немчина)

За результатами вимірювання тривожності зауважимо, що майже у половини досліджуваних осіб спостерігається висока тривожність. Тривожність як стан у нормі переживається кожною здоровою людиною у випадках, що передбачають негативні результати. Цей стан виникає, коли індивід сприймає певні подразники чи ситуацію як таку, що містить актуально і потенційно елементи загрози, небезпеки, шкоди. Ю. Л. Ханін акцентує, що тривога як стан – це реакція на різні стресори, яка характеризується різною інтенсивністю, мінливістю у часі, наявністю усвідомлювальних неприємних переживань напруги, стурбованості, хвилювання і супроводжується вираженою активізацією вегетативної нервової системи.

Висновок. Отже, досліджуючи особливості емоційних переживань серед представників студентської молоді, максимальну оцінку задоволеності життям отримали лише 8,6% респондентів. Загалом оцінка вища середньої у більшості опитаних (54,3%). Рівень «щастя» вище середнього спостерігається у майже половини досліджуваних (48,6%). Майже половина опитаних (45,7%) має високу стресостійкість, решта – 54,3% – середню. У 28,6% респондентів спостерігається висока та вище середньої соціальна й особистісна ідентичність свого здоров'я. У 22,9% опитаних осіб наявна дратівливість.

Перспективи подальших досліджень полягають у віднайденні взаємозв'язків між індивідуальними особливостями емоційних переживань, на основі цього – окресленні шляхів формування стресостійкості.

1. Бодров В. А. Роль личностных особенностей в развитии психологического стресса / В. А. Бодров // Психические состояния: хрестоматия. – СПб.: Питер, 2000. – 151 с.

2. Борневассер М. Стресс в условиях труда / М. Борневассер // Психические состояния: хрестоматия. – СПб.: Питер, 2000. – 459 с.

3. Водопянова Н. Е. Психодиагностика стресса / Н. Е. Водопянова. – СПб.: Питер, 2009. – 336 с.

4. Колберт Д. Смертельные эмоции; пер. с англ. / Дон Колберт. – М.: Триада, 2009. – 304 с.

5. Лазарус Р. Теория стресса и психофизиологические исследования / Р. Лазарус // Эмоциональный стресс. – Л.: Лениздат, 1970. – 202 с.

6. Наугольник Л. Б. Індивідуальні особливості поведінкової активності керівників ОВС в стресових умовах / Л. Б. Наугольник // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна: збірник наукових праць / головний редактор В. В. Середа. – Львів: ЛьвДУВС, 2014. – Вип. 2. – С. 45–55.

7. Психотерапия рака [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://bmod.by/index.php?option=com_content&view=article&id=24:2012-12-12-13-18-37&catid=11:2011-01-09-12-47-11&Itemid=38

8. Роттенберг В. Сновидения, гипноз и деятельность мозга / Вадим Роттенберг [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://royallib.ru/read/rotenberg_vadim/snovideniya_gipnoz_i_deyatelnost_mozga.html#20480

9. Селье Г. Стресс без дистресса / Ганс Селье; пер. с англ. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://bookz.ru/authors/sel_e-gans/distree/page-2-distree.html:

Наугольник Л. Б., Бурбан Н. В. Особливості емоційних переживань у життєдіяльності студентської молоді

Осуществлен обзор научной литературы по вопросам влияния эмоциональных переживаний, стресса и стрессоустойчивости на возникновение проблем с физическими заболеваниями человека. Проанализированы психологические особенности эмоциональных переживаний в жизнедеятельности студентов-психологов и индивидуальные особенности их поведенческой активности в стрессовых условиях. Определены пути воздействия на личность студента с целью укрепления их личностного и физического здоровья, повышения стрессоустойчивости.

Ключевые слова: *поведенческая активность, психологические особенности, стресс, стрессоустойчивость, тревожность, раздражительность, идентичность, ощущение счастья.*

Nauholnyk L. B., Burban N. V. Features emotional experiences in the life of students.

Done review of scientific literature on the effects of emotional experiences stress and stress for problems with the physical human diseases. Analyzed the psychological characteristics of emotional experiences in the life of students and individual characteristics of behavioral activity in stressful conditions. Outlined ways to influence the personality of Representatives students to enhance their personal and physical health, increased stress.

As college students is a socially differentiated socio-demographic community, which are inherent specific physiological, psychological, cognitive, cultural, educational and other properties, which was the driving force behind the emergence euromaidan, it is advisable to consider the empirical study of emotional experiences is this category.

Student youth is a specific community, and its essential characteristics and features as opposed to the older generations and age groups in a state of formation and development. Emotional distress and behavioral activity largely depends on cognitive processes, ways of thinking and assessing the situation, knowledge of own resources, the degree of expression of skills management and regulation of stress. And in this lies an understanding of why the conditions of and behavior in stressful situations one person different from the behavior of another person in the same circumstances.

The scientific world is increasingly interested in peculiarities of emotional and stressful at the psychological level: analysis of typical adjustment in the motivational structure of the role of emotional factors regulate behavior, sustainability of different cognitive functions that provide efficiency information processing, individual techniques compensate and overcome difficulties, peculiarities of behavioral activity in stressful conditions.

Key words: *behavioral activity, psychological characteristics, stress, stress, anxiety, irritability, identity, happiness.*

Стаття надійшла 5 листопада 2015 р.

УДК 159.923:316.614.5

О. Г. Угрин

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК БАТЬКІВСЬКОГО СТАВЛЕННЯ ТА ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Продемонстровано теоретичні підходи до аналізу батьківського ставлення. Проаналізовано взаємозв'язок батьківського ставлення, компонентів психологічної готовності та особистісних якостей, що сприяють саморозвитку та самореалізації особистості в професійній сфері.

Встановлено, що різне ставлення батьків сприяє розвитку компонентів психологічної готовності в професійній сфері. Так, для ефективного формування та розвитку необхідних компонентів готовності та прагнення до професійної самореалізації загалом домінуючою батьківською позицією виступає прояв позитивного інтересу, автономності як з боку батька, так і матері.

Ключові слова: *сім'я, батьківське ставлення, професійна діяльність, студентство, психологічна готовність до професійної діяльності.*

Постановка проблеми. Батьківська сім'я є первинним соціальним середовищем індивіда, середовищем соціалізації. На думку А. Адлера, сімейна атмосфера, взаємовідносини в сім'ї, ціннісні орієнтації і батьківські позиції виступають основними факторами в розвитку особистості. Діти вчаться нормам спільного проживання в суспільстві і сприймають культуру через призму своїх батьків. Саме в сім'ї особа отримує первинний соціальний досвід, засвоює правила і норми поведінки. Батьківська сім'я виступає найбільш доступним взірцем спостереження, який за певних умов стає взірцем для наслідування [1].

Як система ставлень батьків (батька, матері) до своєї дитини, себе як батьків, батьківської ролі, батьківства загалом, батьківське